

Europa jako imperium

Książka Jana Zielonki *Europa jako imperium. Nowe spojrzenie na Unię Europejską* jest nowością na naszym rynku wydawniczym. Została wydana w Polsce zaledwie w rok od jej pierwszej edycji w Anglii w 2006 roku.

Tytuł jest prowokacyjny, bowiem czy można Unię Europejską przyrównać do imperium? Już na wstępie autor wyjaśnia, że pojęcie to jest używane w wielu kontekstach i często kojarzy się z rządami stosującymi represyjne środki przymusu. Prof. Zielonka pojęcie *imperium* interpretuje zupełnie odmiennie. Według niego odnosi się ono do takiego

sposobu organizacji przestrzeni politycznej, który nie opiera się na zasadzie terytorialności i absolutnej suwerenności. Uważa on, że Unia Europejska upodabnia się raczej do neo-średniowiecznego imperium niż do klasycznego państwa typu westfalskiego.

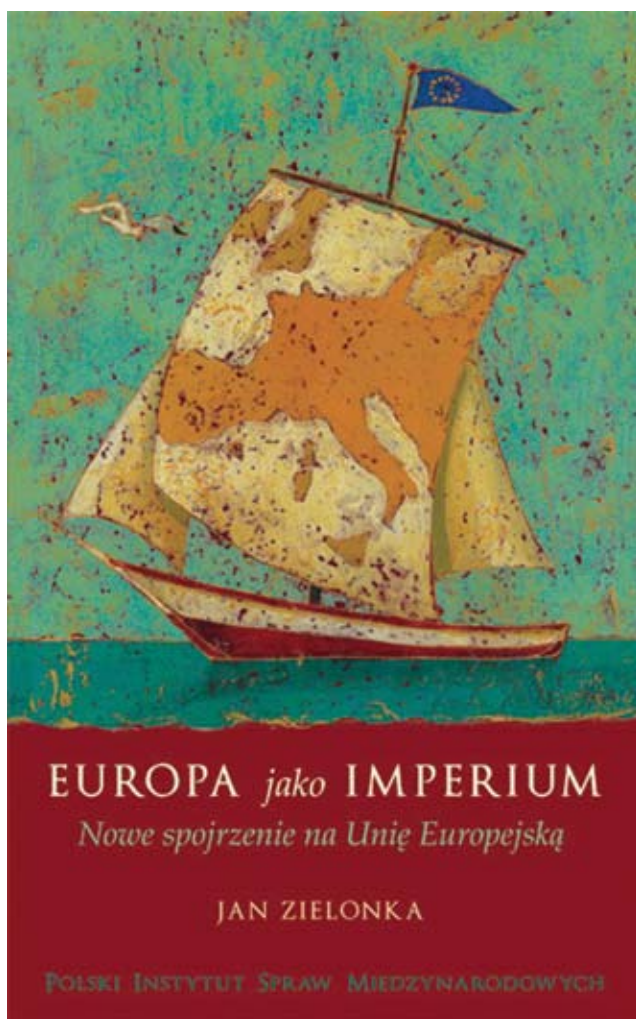
We wstępie autor rozważa, jakim tworem jest Unia Europejska. Czy *niezidentyfikowanym obiektem*, jak ujął to kiedyś Jacques Delors, czy imperium? Jeśli imperium to jakim? Neowestfalskim czy neośredniowiecznym?

Przeciwstawne modele imperiów

Główne cechy	Imperium neowestfalskie	Imperium neośredniowieczne
Sposób powiększania terytorium	podbój	zaproszenie
Struktura rządów	rządy scentralizowane	rządy policentryczne
Typ kontroli	przymus i korupcja	zachęty lub ich odmowa
Środki kontroli	militarne i polityczne	ekonomiczne i biurokratyczne
Granice między metropolią i peryferiami	ustalone	zatarte
Relacje ośrodków władzy w metropolii i na peryferiach	trwała asymetria i hierarchiczna zależność	peryferie stopniowo zyskują wpływ na decyzje podejmowane w metropolii
Poziom uniwersalizmu	wysoki	niski
Suwerenność peryferii	ograniczona lub wykluczona	ograniczona przez współuczestnictwo

Źródło: J. Zielonka: *Europa jako imperium. Nowe spojrzenie na Unię Europejską*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007, s. 20.

W rozdziale pierwszym pt. *Powrót do Europy* autor opisuje różnice między starą Unią Europejską a państwami kandydackimi. Wskazuje na zmiany zachodzące w państwach postkomunistycznych oraz wpływ wejścia nowych dziesięciu państw w skład starej Piętnastki. Przedstawia mapę gospodarczą oraz mapę demokracji w Europie Wschodniej.

Rozdział drugi, *Europejska polityka mocarstwowa*, jest poświęcony zacieraniu się różnic między Wschodem a Zachodem. Omówiono w nim proces akcesyjny, jego źródła i uwarunkowania. W sposób obrazowy przedstawiono kalendarium związane z procesem akcesyjnym nowych państw w latach 1989 – 2005.

W trzecim rozdziale *Różnorodność i adaptacja* autor ukazuje odrębność i zróżnicowanie państw funkcjonujących w ramach Unii Europejskiej, a zarazem zaznacza, że istnieje wspólna akceptacja nowej rzeczywistości europejskiej. Przedstawia zarówno poglądy eurosceptyków, jak i zwolenników procesu integracji europejskiej. Swoje rozważania obrazuje mapami: ekonomiczną oraz demokracji 25 państw Unii Europejskiej.

*Stoi przed nami problem, jak wyobrazić sobie coś, co nazywamy demokracją na wyższym, ponadnarodowym szczeblu. (...) Musimy stworzyć nowe pojęcie demokracji postnarodowej.*¹

Polityka gospodarcza to tytuł rozdziału czwartego, przedstawiającego rozważania autora na temat polityki gospodarczej Unii Europejskiej. Czy Unia Europejska ma jednolitą politykę gospodarczą? Jak na gospodarkę europejską wpływa globalna konkurencja i swobodny przepływ kapitału? Nasuwają się także pytania związane z państwami sąsiadującymi z Unią. Często są to kraje biedniejsze, mniej rozwinięte gospodarczo. Można zatem zapytać: czy warto inwestować w biedniejszych? Co można zyskać, dzieląc się z innymi państwami?

W rozdziale *Rządy demokratyczne* jest analizowany system polityczny, jaki powinien istnieć w zjednoczonej Europie. Przed Europą stoją wielkie wyzwania, którym czasami trudno jest podołać. Przykładem jest chociażby spór o konstytucję UE.

Kolejny rozdział – *Rządy poza granicami* – obejmuje problematykę związaną nie tyle z polityką zagraniczną Unii Europejskiej, ile ze stosunkami zewnętrznymi poszczególnych

Autor książki, Jan Zielonka jest profesorem na Uniwersytecie Oksfordzkim (St Antony's College). Z pochodzenia Polak, studia magisterskie ukończył w 1977 roku na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Doktorat obronił w 1981 roku na Uniwersytecie Warszawskim. Po wyjeździe z Polski przez wiele lat był wykładowcą na uniwersytecie w Leiden oraz na Uniwersytecie Europejskim we Florencji. Jest autorem i redaktorem wielu książek, między innymi: *Europe Unbound: Enlarging and Reshaping the Boundaries of the European Union*, Routledge, London 2002, *Democratic Consolidation in Eastern Europe*, Oxford University Press, Oxford 2001, *Explaining Euro-paralysis*, Macmillan, London 1998. Opublikował także wiele artykułów na tematy polityki europejskiej, między innymi w takich czasopismach, jak: „Journal of Democracy”, „International Affairs”, „Washington Quarterly”.

państw unijnych. Na obecnym etapie istnienia Unii trudno znaleźć konsensus co do jednolitej polityki zagranicznej oraz obronnej, chociaż po 1989 roku żaden kraj europejski nie próbował wystąpić z NATO, a wiele ubiegało się o przyjęcie do sojuszu.

Na zakończenie autor przedstawia wnioski, które mają związek, jego zdaniem, z neośredniowiecznym charakterem Unii Europejskiej. Zastanawia się, czy przed wspólną Europą jest przyszłość. Czy przypadkiem, jak miało to miejsce w odniesieniu do wcześniejszych imperiów, Unia Europejska nie legnie w gruzach, co może spowodować chaos i konflikty.

Wartość książki jest znaczna, ponieważ wnosi ona nowe spojrzenie na Unię Europejską. Autor w odmienny sposób niż jest to przedstawiane w literaturze przedmiotu potraktował Unię, prezentując ją jako superpaństwo.

Ppłk dr Wojciech Horyń

¹ Y. Meny: *De la démocratie en Europe: Old Concepts and New Challenges*, Journal of Common Market Studies 2002, t. 41, s. 11.